

FORBUNDET FOR ARBEIDSFOLK

NORSK ARBEIDSMANDSFORBUND

HANDLINGS- PROGRAM 2015-2019

Forbundet for
arbeidsfolk

NORSK ARBEIDSMANDSFORBUND

Innledning	1
Formålsparagrafen	1
Egen organisasjon	2
Bolig og boligpolitikk	3
Samfunn og arbeidsliv	4
Kommunikasjon og samfunnskontakt	6
Verving og medlemspleie	6
Kompetanse	7
Utdanning	8
Tillitsvalgte, omorganisering og konsern	10
Ungdomsarbeid	10
Arbeidstid	11
Arbeidsmiljø	12
Ytre miljø – klima og miljøendring	13
Mangfold, likeverd og likestilling	15
Internasjonalt arbeid	15
Næringspolitikk	16
Tariffpolitisk arbeid	18
Samferdsel	20

Innledning

Handlingsprogrammet er et overordnet prinsipielt dokument. Programmet gjør rede for samfunnsmessige utfordringer og viktige satsingsområder i landsmøteperioden.

Forbundsstyret vedtar årlige handlingsplaner med utgangspunkt i handlingsprogrammet. Tiltakene blir konkretisert og gjennomført i forbundet eller avdelingene eller ute på arbeidsplassene.

Vårt fellesskap består av mange forskjellige yrkesgrupper. Det er en styrke for forbundet.

Forbundets viktigste oppgave er å være et fagforbund for sine medlemsgrupper, og ressursene må prioriteres for å ivareta medlemmene og de tillitsvalgte på arbeidsplassene. For å møte kommende utfordringer må vi satse på de tillitsvalgte i bedriftene, slik at de kan sikre medlemmenes interesser på best mulig måte.

Det er en viktig oppgave for forbundet å bygge gode tillitsvalgtsorganisasjoner.

Formålsparagrafen

Norsk Arbeidsmandsforbunds vedtekter ligger til grunn for virksomheten, og særlig § 2, formålsparagrafen.

Vi vil arbeide for et samfunn som bygger på sosialistiske grunnverdier og demokrati for å fremme en rettferdig fordeling av samfunnsgodene.

Norsk Arbeidsmandsforbund er en solidarisk fagforening som forener arbeidsfolk i kampen for lønn, rettigheter og verdighet. Det er vårt fellesskap og vår styrke. Forbundet skal være en handlekraftig, engasjert, inkluderende og tilgjengelig medlemsorganisasjon for arbeidsfolk.

Vi baserer virksomheten vår på kollektive avtaler og løsninger, og vi bygger på arbeiderbevegelsens bærende ideer om frihet, likhet og solidaritet. Med disse prinsippene i bunn ivaretar forbundet medlemmenes interesser, både ved aktivt arbeid i bedriftene og gjennom samfunnspolitisk engasjement.

Frihet er ikke bare fravær av tvang. Frihet handler også om muligheter og rettigheter, og er betinget av trygghet. Medlemmenes trygghet i og for jobben og gode lønns- og arbeidsvilkår, er forbundets viktigste jobb.

Forbundet tar avstand fra enhver form for rasisme og andre former for diskriminering, trakassering og mobbing.

Likhet og rettferdighet er grunnlaget for menneskelig frihet. Forbundet skal arbeide for likeverdige livsvilkår og muligheter, uavhengig av bakgrunn; klasse, utdanning, kjønn, alder, etnisitet, nasjonalitet, religion, seksuell legning eller funksjonsevne. Arbeid til alle er helt sentralt for å skape likhet i livsvilkårene.

Solidariteten kjenner ingen landegrenser. En mer rettferdig fordelingspolitikk og demokratiske rettigheter i samfunns- og arbeidsliv står sentralt i arbeidet. Forbundet arbeider for et samfunn med økonomisk utjevning der felles goder omfatter alle, og betales ved skattlegging etter evne.

Egen organisasjon

Debatten om LOs organisasjonsstruktur pågår uavbrutt. Flere kongresser har gjort ulike vedtak gjennom tidene uten at det har skjedd vesentlige endringer. Noen forbund har slått seg sammen, hovedsakelig som følge av egne initiativ.

Hvert enkelt forbund kan ikke alene være sterkt uten et sterkt LO som med tyngde kan samordne faglige og politiske mål til fellesskapets beste. Et forbundsløst LO kan være framtidens løsning på de mange konfliktene vi har om hvor medlemmene skal være organisert.

Forbundet vil fortsette å arbeide for et forbundsløst LO, subsidiært for sammenslåing med andre forbund.

Mangfoldet i medlemsmassen må gjenspeiles bedre blant tillitsvalgte. I norsk fagbevegelse er det for få unge tillitsvalgte og tillitsvalgte med minoritetsbakgrunn.

Forbundet vil derfor arbeide for å ha en sterk og slagkraftig organisasjon med godt skolerte tillitsvalgte i alle ledd. Spesielt viktig er det å rekruttere og skolere via

forbundets ungdomsarbeid. Vi vil ha nært samarbeid med andre forbund sentralt og lokalt i praktisk og faglig arbeid.

Norsk Arbeidsmandsforbund vil være en pådriver for å holde forbundets og arbeidsfolks historie levende. Vi vil bidra aktivt til at tillitsvalgte og medlemmer får den historiske ballasten som trengs for å bringe våre stolte tradisjoner videre.

Forbundet vil

- arbeide for en sterk og slagkraftig organisasjon med godt skolerte tillitsvalgte i alle ledd
- ha nært samarbeid med andre forbund
- arbeide for at flere med minoritetsbakgrunn blir tillitsvalgte og gis mulighet til skolering og rekruttering i egen organisasjon

Bolig og boligpolitikk

På 1970- og 1980-tallet hadde Norge en aktiv boligpolitikk der det med god hjelp fra Husbanken ble reist mange boliger i både byer og distrikter. Inflasjonen medvirket til at mange kunne investere og kjøpe sin egen bolig. Det var også gode muligheter for å leie et sted å bo.

Senere ble boligmarkedet unndratt fra statlig regulering, og Husbanken fikk endrede oppgaver mer i retning av institusjonsboliger. Resultatet er at det å finansiere sin egen bolig er blitt vanskelig for mange.

Prisene på boligmarkedet særlig i byområdene er i dag høye. I tillegg er egenkapitalkravet hevet til 15 prosent.

Samlet sett har det ført til at mange er stengt ute fra det ordinære boligmarkedet. Økonomisk støtte fra foreldre er nå det som hjelper en del ungdom til egen bolig. Slik det har utviklet seg, har det å eie og det å leie blitt uforholdsmessig dyrt og vanskelig – i mange tilfeller umulig. Det rammer i stor grad enslige, eneforsørgere, familier med lav inntekt og ungdom. Man må derfor snarlig satse aktivt for bygge boliger med en fornuftig standard for både eie og utleie. Et virkemiddel for å få til det må være en aktiv husbank som kan gi muligheter både for den enkelte og for kommuner og borettslag.

Forbundet vil arbeide for at Husbanken settes i stand til å ta del i en mer omfattende og nøktern boligutbygging for enkeltmennesker og vanskeligstilte familier. Vi må også gå inn for at Husbanken tilføres mer midler som prioriteres til bygging av boliger for ungdom i utdannings- og etableringsfasen. Videre må det arbeides for at kravet til egenkapital ikke skal være høyere enn 10 prosent.

Forbundet vil arbeide for tiltak som gjør at utleiery ikke kan utnytte leietakere.

Forbundet vil

- arbeide for at Husbanken settes i stand til å ta del i en mer omfattende og nøktern boligutbygging for enkeltmennesker og vanskeligstilte familier

- arbeide for at Husbanken tilføres mer midler som blir prioritert til bygging av boliger for ungdom i utdannings- og etableringsfasen

Samfunn og arbeidsliv

Internasjonalt samarbeid og internasjonal utvikling har bidratt til velstandsutviklingen i den industrialiserte verden. Det er en stor utfordring å sikre at også utviklingslandene får ta del i denne positive utviklingen. Det kan man bidra til ved å styrke internasjonal solidaritet gjennom mer rettferdig fordeling, fellesskapsløsninger og overnasjonale beslutninger. Dagens situasjon der de rikeste landene bruker en langt høyere prosentvis andel av verdens ressurser enn en del utviklingsland, kan ikke fortsette.

Det er store mangler i de økonomiske systemene både nasjonalt og internasjonalt. Blant annet mangler det offentlig innsyn i og kontroll med bank- og finansinstitusjonene som forvalter de verdiene som er bygd av fellesskapet. Det er ikke riktig at fellesskapet alene skal betale regningen for de ekstrakostnadene spekulantene i finanssektoren påfører vanlige mennesker.

Store globale virksomheter flytter produksjon og profitt over landegrenser for å redusere produksjonskostnader, lønnskostnader og skatt på overskudd. Den nasjonale lovgivningen på disse områdene settes ut av spill. Det er en hovedutfordring å hindre at globalisering blir et virkemiddel til å unndra seg avtaler, lovgivning og kontroll.

Vi ser stadig mer markedsliberalisering, ny teknologi og konkurranseutsetting av offentlig virksomhet både nasjonalt og internasjonalt. Det fører til større press på arbeidstakerne og mindre styring og kontroll med bruken av felles ressurser. EU er en pådriver for liberalisering og konkurranseutsetting av tidligere offentlig virksomhet, basert på prinsippene om fri flyt av arbeid, kapital, varer og tjenester. Offentlige monopolinstitusjoner som har vært bygd på samfunnsmessige prinsipper, blir erstattet av private selskaper som skal skape størst mulig avkastning for eieren. Norsk Arbeidsmandsforbund mener at offentlige samfunnsoppgaver best ivaretas av det offentlige, og vil jobbe mot nedsalg og for renasjonalisering av statlig eiet virksomhet.

Arbeidsmiljøloven har siden 2005 blitt forbedret og styrket. Det har også blitt vedtatt mange tiltak for å forhindre og begrense sosial dumping. Ledighetstallene har vært relativt lave, og de fleste i arbeidslivet har hatt god reallønnsvekst de siste ti årene. Mange av tiltakene som er satt ut i livet, er resultat av godt fagligpolitisk arbeid. Dette arbeidet er svært viktig fordi arbeidslivet blir stadig tøffere, med tilbud som bare vektlegger lavest pris. Man setter bort deler av arbeidet og leier inn mer arbeidskraft, på bekostning av egne fast ansatte.

Forbundet mener at offentlige innkjøpere må stille krav om at minst 50 prosent av arbeidstakerne som skal utføre tjenester i kontrakten, er fast ansatt i hovedbedriften. Vi mener også at det skal stilles krav om at arbeidstakerne har riktig kompetanse, og at bedriften tilrettelegger for HMS på en forbilledlig måte. Forbundets medlemmer vil også i framtida ha bruk for at man kjemper for arbeidstakerrettigheter, et seriøst arbeidsliv, en sterk og god velferdsstat og en aktiv samferdsels- og næringspolitikk.

Den skandinaviske samfunnsmodellen, og særlig den norske, har vist seg å være en vellykket modell. Gjennom fellesskapets sosiale ordninger er det skapt trygghet for innbyggerne.

Velferdsstatens ordninger utfordres fordi politiske krefter ønsker å redusere offentlig styring og ansvar. Viktige fellesskapsløsninger bygges ned og overlates til markedskreftene. Svart økonomi er utbredt, og enorme inntekter unndras beskatning hvert år. En godt fungerende velferdsstat er garantisten for likeverdige ytelser og tilbud for alle i hele landet. Finansieringen forutsetter et solidarisk skattesystem og nasjonal kontroll med finansmarkedet og bedriftenes rammevilkår.

Trepartssamarbeidet er grunnsteinen i den norske modellen. Den har over mange tiår gitt oss et regulert arbeidsliv gjennom gode avtaler og et samfunn med små forskjeller. I det siste har regjeringen gjennom media varslet endringer uten å ha snakket med partene i arbeidslivet først. Det dreier seg om endringer som angår svært mange arbeidstakere og bransjer, og vitner om liten respekt for den norske modellen og partene. Et eksempel på dette er søndagsåpne butikker og kjøpesentre. Blant annet kan vektere, renholdere og vaktmestere bli utsatt for økt press på arbeidstid.

Arbeidslivet preges i for stor grad av at eierinteressene er opptatt av kortsiktig avkastning og utbytte, uten å ta langsiktige og samfunnsøkonomiske hensyn. Utviklingen forsterkes av at store pensjonsfond og fondsbasert privat risikokapital kommer inn på eiersiden. Det er en voksende tendens til at tariffavtaler og sosialt sikkerhetsnett undergraves. Stadig mer arbeid utføres av innleid arbeidskraft fra vikarbyråer uten tariffavtale, stillingsvern og sosiale rettigheter som sykelønn og pensjon. En stadig mindre prosentandel av overskuddet går til lønninger, mens utbyttet økes.

Vi trenger en sterk offentlig sektor og vil motarbeide privatisering av offentlige tjenester.

Forbundet vil arbeide for at offentlige etater etterlever landsomfattende tariffavtaler og ILO-konvensjonens bestemmelser om ordnede lønns- og arbeidsvilkår hos leverandører ved anskaffelse av varer og tjenester.

Det må også føres en utbyttepolitikk som gir de statseide selskapene forutsigbare muligheter til god industriell utvikling, ved oppbygging av egenkapital og investeringer. Utbytte må ikke være et verktøy for å få statsbudsjettet i balanse.

For å ha mulighet til å gjennomføre mye av dette, vil vi arbeide for å få på plass en regjering til venstre i norsk politikk. Da vil det være mulig å videreutvikle den faglig-politiske kontakten med aktuelle politiske miljøer som vi i fellesskap kan samarbeide med for å fremme sakene våre.

Vi må bekjempe alle former for arbeidslivskriminalitet og sosial dumping og arbeide for at offentlig og privat virksomhet bruker firmaer med ordnede lønns- og avtalevilkår.

Opplæringsbedrifter skal foretrekkes ved kontraktstildelinger, og kontraktene skal ha maksimum to underleverandører.

Forbundet vil

- arbeide mot privatisering og salg av statseide selskaper
- arbeide for renasjonalisering av selskaper som forvalter folkets ressurser
- arbeide mot fjerning av hjemfallsretten
- arbeide for videreføring av konsesjonsplikten
- arbeide for at offentlige etater etterlever landsomfattende tariffavtaler og ILO-konvensjonens bestemmelser om ordnede lønns- og arbeidsvilkår hos leverandører ved anskaffelse av varer og tjenester
- arbeide for at offentlig og privat virksomhet bruker firmaer med ordnede lønns- og avtalevilkår
- bekjempe alle former for arbeidslivskriminalitet og sosial dumping
- arbeide for at opplæringsbedrifter skal foretrekkes ved kontraktstildelinger, og kontraktene skal ha maksimum to underleverandører

Kommunikasjon og samfunnskontakt

Teknologien utvikler seg i et hurtig tempo. Fagbladet, informasjonsarbeidet og kursvirksomheten må være tilpasset endringer medlemmenes behov og ønsker. Vi må bruke tilgjengelige og relevante kommunikasjonsløsninger for å oppnå det.

God kommunikasjon er nødvendig for at forbundets organer kan ta riktige beslutninger til riktig tid. Kommunikasjonsvirksomheten skal derfor legge til rette for at medlemmer og andre samfunnsaktører blir kjent med forbundets og medlemmenes interesser. Vi vil kommunisere på en måte som bidrar til å styrke samholdet og skape en felles identitet og plattform i organisasjonen. Forbundet skal derfor satse på en sterk og aktiv profilering, hvor vi blant annet videreformidler de saker vi lykkes i.

Vi vil bruke kommunikasjonsarbeidet på linje med andre styringsmidler og aktivt orientere om forbundets arbeid og interesser. Det må vi gjøre overfor offentlige myndigheter, LO, politiske partier, bedrifter og andre organisasjoner og grupperinger som forbundet ønsker å påvirke.

Vi må også bidra til økt kunnskap om arbeidslivets lover og regler ved å drive informasjonsarbeid overfor skoleverket, lærlinger og andre ungdomsgrupper, også i samarbeid med LO.

Forbundet vil

- fortsette å legge til rette for en sterk og aktiv profilering av forbundet
- bidra til økt kunnskap om arbeidslivets lover og regler ved å drive løpende informasjonsarbeid overfor skoleverket, lærlinger og andre ungdomsgrupper, også i samarbeid med LO

Verving og medlemspleie

Medlemsverving og medlemspleie skal være en høyt prioritert oppgave. I tillegg til å

ha egne kampanjer kan forbundet delta i relevante opplegg i LO-regi. Forbundet vil prioritere medlemsverving, få etablert klubber og få valgt tillitsvalgte. Det viktigste virkemidlet for rekruttering og medlemspleie er å ha gode og trygge tillitsvalgte på alle arbeidsplasser.

Oppfølgingen etter verving skal ha høy prioritet. Nye medlemmer må følges opp innen tre måneder og klubber og tillitsvalgte holdes informert om dette. Vi må også styrke oppfølgingen av medlemmer som skifter arbeid eller bosted eller blir arbeidsledige, og eventuelt hjelpe dem over i annet LO-forbund.

Verveaktiviteten må også rettes mot firmaer uten tariffavtaler og med uorganiserte arbeidstakere. Det må omfatte å opparbeide større forståelse hos den enkelte arbeidsgiveren for fordelene med organisering.

Forbundet skal fortsette den sentrale «Verv og vinn-kampanjen» med premiering av flinke ververe.

Forbundet kjemper for lønn, rettigheter og verdighet og har som overordnede mål å skape trygghet og økonomisk sikkerhet i medlemmenes arbeidssituasjon. Medlemskapsfordeler utover dette kan være en hjelp til å øke medlemstallet, som igjen legger grunnlaget for en slagkraftig organisasjon.

Forbundet vil

- prioritere medlemsverving, etablering av klubber og valg av tillitsvalgte
- arbeide for å skape trygghet, verdighet og økonomisk sikkerhet i medlemmenes arbeidssituasjon
- følge opp nye medlemmer innen tre måneder og holde klubber og tillitsvalgte informert
- styrke oppfølgingen av medlemmer som skifter arbeid eller bosted eller blir arbeidsledige
- bygge opp og støtte tillitsvalgte i bedrifter med tariffavtale
- arbeide for å forbedre rammevilkårene for de tillitsvalgte
- bidra til at det opprettes klubber og tillitsvalgtsutvalg i bedrifter hvor det mangler, og sørge for at de følges tettere opp

Kompetanse

Kompetanse er viktig i et raskt skiftende arbeidsliv. Kravet til kompetanse hos de ansatte endres raskt når teknologien overtar arbeidsoppgaver. Mange bedrifter mangler vilje til å utvikle kompetansen til egne ansatte. Det øker bruken av innleid arbeidskraft. Økt bruk av vikarer og innleid arbeidskraft fører til stadig opplæring av midlertidige som tar med seg kompetansen ut av bedriften igjen. Med en stabil arbeidsstokk, vil derimot kompetansen bli værende og vokse med arbeidstakeren. Så kan han eller hun videreføre den til nye ansatte.

Det er viktig at kunnskapen blant de eldre arbeidstakerne brukes aktivt på arbeidsplassen, slik at utstøtingen av seniorer minsker. Når de står lenger i arbeid, reduserer man også de samlede pensjonsforpliktelsene i samfunnet.

Bedriftene må sørge for planmessig og situasjonstilpasset kompetanseutvikling slik at de skaper attraktive arbeidsplasser og trykker arbeidsplassene til dem som allerede jobber der.

Realkompetanse må anerkjennes og vektlegges ved ansettelse sammen med utdanning, praktisk erfaring og personlige egenskaper. Bedriftene må lage en dokumentasjonsordning for realkompetanse. Forbundet vil derfor aktivt jobbe for å følge opp hovedavtalens intensjon om kompetansetillitsvalgte.

Arbeidslivet består av flere og flere innvandrere. En viktig faktor for å lykkes med integrering er å gjennomføre god språkopplæring. Fagbevegelsen må samlet arbeide for at man tilbyr språkopplæring til alle arbeidstakere som synes de trenger det. Kursene bør inneholde samfunnslære og arbeidslivets rettigheter og plikter.

Arbeidsmandsforbundet må fortsatt arbeide for rett til yrkesopplæring for alle grupper innenfor forbundets organisasjonsområde og for at yrkesutøvere med fagbrev blir anerkjent og lønnet som fagarbeidere.

Forbundet vil

- arbeide for at realkompetanse blir anerkjent og vektlagt, og for at bedriftene lager en dokumentasjonsordning
- aktivt jobbe for å følge opp hovedavtalens intensjon om kompetansetillitsvalgte

Utdanning

En viktig pilar i det norske samfunnet har vært at vi, uansett bakgrunn, går på den samme skolen og lærer oss å arbeide sammen og respektere hverandre. Finansieringen av utdanningen må fortsatt legge til rette for det. Norges største konkurransefortrinn i framtida vil være vår mulighet til å utvikle en høykompetent arbeidsstokk. Vi verken kan eller vil konkurrere ved å ha det laveste lønnsnivået, det dårligste stillingsvernet eller de lengste arbeidsdagene. Derfor er vår viktigste konkurransekraft høyt utdanningsnivå, kompetente arbeidstakere, mulighet til teknologiintensiv produksjon, pålitelige leveranser og et gjennomorganisert arbeidsliv.

Det er derfor urovekkende å se at altfor mange faller fra i utdanningsløpet. Innenfor yrkesfagene må programfag (for eksempel sikkerhets-, anleggs- og maskinførerfaget) og fellesfag (norsk, matematikk og engelsk) yrkesrettes i større grad slik at elevene ser sammenhengen. Utdanningen i dag og for morgendagen må også tilpasses dem som har lese- og skrivevansker eller som sliter med manglende tallforståelse. Uansett hvilken type utdanning du velger, skal du ha lik rettighet til støtte og til mulighet til å gjennomføre utdanningsforløpet.

Forbundet vil fortsette arbeidet med å få nye fag inn under lov om fagopplæring og bevisstgjøre bedriftene om nytten av å ha faglærte arbeidere.

Mange unge som kommer ut i arbeidslivet, er lite bevisste og har liten kunnskap om arbeidslivets spilleregler. Det ser vi blant annet når vi via LOs sommerpatrulje oppsøker bedrifter og snakker med unge arbeidstakere og arbeidsgivere. De unge er som regel de første som blir permittert eller får oppsigelse ved nedbemanning.

Det er nødvendig å få inn mer om arbeidslivets spilleregler i læreplanene på ungdomsskolen og videregående skole. Aktuelle emner er hovedavtalen, arbeidsmiljø og trepartssamarbeid. Slik undervisning vil være med på å forebygge arbeidsmiljøbrudd og sikre gode holdninger i arbeidslivets generelt.

Fagbevegelsens overordnede mål er et samfunn med arbeid for alle. Ikke minst er det viktig å gi tilbud til dem som er blitt ledige, og som trenger å oppdatere kompetansen sin. Man skal heller ikke glemme alle som har redusert arbeidsevne, men som vil være gode verdiskapere og kollegaer.

Utdanning er en langsiktig investering for samfunnet og landets økonomi, og utdanning og kompetanseheving er sentrale virkemidler for full sysselsetting. Det er spesielt viktig å sørge for at elever som velger yrkesfag, får en reell mulighet til å fullføre utdanningsløpet gjennom læreplasser, og at kvaliteten på utdannelsen dekker nåtidens og framtidens behov.

Man bør se på ulike modeller. Blant annet ga Fafo i 2010 ut rapporten «Gull av gråstein», som skisserer noen alternative måter å sikre kvaliteten på utdanningen på. Forbundet vil arbeide for å heve statusen på yrkesfag og fagbrev, blant annet ved å bidra til å spre informasjon om fagbrev og videreutdanning.

Forbundet vil arbeide for at det offentlige i langt større grad enn i dag benytter seg av virksomheter som har lærlinger. Krav om lærlinger må gjelde både hoved- og underleverandører. I tillegg må det offentlige selv ta inn langt flere lærlinger i sine virksomheter.

Norsk Arbeidsmandsforbund har siden starten vært knyttet til avtalen om opplysnings- og utviklingsfondet, som ble inngått mellom blant annet LO og NHO i 1970.

Ved forbundets 100-årsjubileum i 1995 ble det opprettet et utdanningsfond der den årlige avkastningen gis til yrkesmessig etter- og videreutdanning for forbundets medlemmer.

Forbundet vil arbeide for at det utbetales full lønnsdekning for alle kurs og skoleringsmoduler i Norsk Arbeidsmandsforbunds, LOs og AOFs regi. Det må inkludere feriepenge og pensjonsopptjening.

Forbundet vil arbeide for at lærlinger får samme rett til studiebevis og rabatter som elever og studenter. Ungdomsgarantien må styrkes slik at den sikrer unge utdanning eller kompetansegivende opplæring. Det må også inkludere arbeidsmarkedstiltak tidligst mulig.

Forbundet vil

- arbeide for å heve statusen på yrkesfagene
- få opprettet flere lærlingplasser, få nye fag inn under lov om fagopplæring og bevisstgjøre bedrifter om nytten av å ha faglært arbeidskraft

Tillitsvalgte, omorganisering og konsern

I et arbeidsliv i stadig endring, hvor bedrifter omorganiserer, fusjonerer og fisjonerer, er det en utfordring å sikre medlemmer kontinuitet i vilkår, avtaleverk og organisasjonstilhørighet. LOs organisering i forbund må ikke bli et hinder i arbeidet med å ivareta medlemmenes interesser opp mot arbeidsgiverne. I konserner med mange tariffavtaler kan det være vanskelig å møte arbeidsgiveren med en stemme. Det svekker arbeidstakernes innflytelse.

De tillitsvalgte på arbeidsplassene er forbundets ansikt utad. De spiller en nøkkelrolle når det gjelder å ivareta medlemmenes rettigheter som arbeidstakere og er kontakten mot forbundet. Det er svært viktig at de tillitsvalgte avspeiler sammensetningen av medlemmer med hensyn til kjønn og mangfold, og at de har tilstrekkelig kompetanse til å ivareta medlemmenes interesser når det gjelder lov og avtaleverk.

Det er vesentlig for forbundet å ha tillitsvalgte i alle virksomheter hvor vi har tariffavtale, og at de tillitsvalgte har nødvendige fullmakter.

Vi må bygge opp og støtte tillitsvalgte i bedrifter med tariffavtale og bidra til at det opprettes klubber og tillitsvalgtsutvalg i bedrifter hvor det mangler. Rammevilkårene må også forbedres.

Som en del av dette arbeidet vil forbundet utvikle en helhetlig plan for verving og skolering som omfatter alle ledd i organisasjonen.

Internasjonalt konsernfaglig samarbeid må styrkes og utvikles slik at de tillitsvalgte er i stand til å takle de stadige omorganiseringene i bedriftene og de internasjonale konsernfaglige utfordringene.

Forbundet vil

- utvikle kunnskapsnivået hos medlemmer og tillitsvalgte, rekruttere nye tillitsvalgte, verve og engasjere nye medlemmer
- sette tillitsvalgte i stand til å takle omorganiseringer, virksomhetsoverdragelser og salg i bedriftene
- sette tillitsvalgte i stand til å takle konsernfaglige og internasjonale utfordringer
- skolere medlemmer og tillitsvalgte med fremmedspråklig bakgrunn, på deres eget språk der det er mulig
- arbeide for at flere får mulighet til å ta norskkurs, med innhold som samfunnslære og arbeidslivets rettigheter og plikter

Ungdomsarbeid

En av forbundenes største utfordringer er å nå nye ungdomsgrupper, spesielt elever og lærlinger. Ungdomsarbeidet er et viktig satsningsområde. Denne aldersgruppa må aktiviseres slik at man sikrer seg nye medlemmer og senere tillitsvalgte. Unge medlemmer må være representert der avgjørelser tas, med tanke på medbestemmelse og kompetanseheving. Det er viktig for at man også i framtida skal ha et slagkraftig forbund med stor medlemsmasse og dyktige tillitsvalgte.

For å skape engasjement må vi sørge for å skape interesse, gi kunnskap og innflytelse. Det gjør vi ved at hele organisasjonen tar ansvar og følger opp. Det skal satses på kurs for unge både lokalt og sentralt. Avdelingene må ta ansvar for at det blir valgt ungdomstillitsvalgte, og for at aktiviteten rundt ungdomsarbeidet blir fulgt opp. Det gjøres blant annet ved å delta på ulike aktiviteter i LO eller å få valgt inn representanter i de fora der vi har mulighet. Det sentrale ungdomsutvalget skal være med og koordinere, støtte opp og bidra ved ulike ungdomsaktiviteter.

Forbundet vil

- arbeide for at forbundet og avdelingene har ungdomsrettede aktiviteter i sine aktivitets- og handlingsplaner, samordnet med planene til LOs ungdomsutvalg på riks- og fylkesnivå
- prioritere unge søkere ved kursopptak
- arbeide for at lærlinger får den samme retten til studiebevis og rabatter som elever og studenter
- arbeide for at avdelingenes ungdomstillitsvalgte brukes til å informere om forbundet og fagbevegelsen i videregående skoler
- arbeide for å heve satsene for lærlingarbeid

Arbeidstid

Normalarbeidsdagen er under stadig angrep, og skillet mellom arbeid og fritid blir mer og mer uklart. Begreper som fleksibilitet og tilgjengelighet brukes av sterke markedsaktører som ønsker størst mulig styringsrett over arbeidstakerne som ressurs.

Skillet mellom arbeidstid og fritid skal være klart definert. Kampen om fritida er kampen for et fullverdig arbeidsliv.

Forbundet ser en stadig økning i arbeid som utføres til tider på døgnet som tidligere i hovedsak var definert som fritid. Skiftarbeid, delte skift, gjennomsnittsberegning av arbeidstid og kvelds- og nattarbeid brukes som verktøy for effektivisering.

Forbundet vil motarbeide endringer som fører til negative endringer i arbeidsmiljølovens bestemmelser om arbeidstid, sett fra et arbeidstakerperspektiv. Vi må videre arbeide for arbeidstids- og innarbeidingsordninger som i større grad gjør det mulig å kombinere det å arbeide med å delta i samfunns- og familieliv.

Arbeidsmiljøloven kapittel 10 omhandler arbeidstid. Det er et krevende område der de tillitsvalgte kan bli satt under press fra arbeidsgiveren. Arbeidstakerens helse må bli ivaretatt der arbeidstids- og innarbeidingsordninger fører til lange arbeidsdager eller nattarbeid. Forbundet støtter muligheten som ligger i at man lokalt kan avtale ulike arbeidstids- og innarbeidingsordninger. Men alle de som går over en uke, og som gjør at man må overnatte utenfor hjemmet, må fortsatt godkjennes av forbundet eller LO.

Forbundet vil at fast ansettelse skal være hovedregelen i norsk arbeidsliv. Bruken av midlertidig ansettelse er med på å forringe arbeidsmiljøet. Midlertidighet fører til usikkerhet rundt egen livssituasjon og manglende tilhørighet til arbeidsplassen.

Over en fjerdedel av de sysselsatte i Norge jobber i dag deltid. En overveiende del av dem er kvinner. Deltidsstillinger skal justeres i stillingsandel i forhold til faktisk arbeidede timer. Retten til heltidsstilling bør lovfestes så man unngår utstrakt bruk av deltid.

Arbeidsmiljø

Arbeidsmiljø og helse henger nøye sammen. Arbeidstakernes helse, miljø og sikkerhet må ha høy prioritet. Fortsatt er det noen som betrakter arbeidsmiljøtiltak som ensidig økonomiske belastninger og konkurransehemmende tiltak.

Omkostningene ved et dårlig arbeidsmiljø er et samfunnsansvar. Det å delta i arbeidslivet pålegger både arbeidsgiveren og den enkelte arbeidstakeren et ansvar for HMS-arbeidet. Arbeidsmiljøet skal være fullt forsvarlig for alle og bygge på gjensidig tillit og respekt. Forbundet vil jobbe for at alle ansatte i forskjellige livsfaser kan være inkludert i arbeidslivet. Organisering og fordeling av arbeidet må ivareta behovet alle har for helsefremmende, varierte arbeidsoppgaver og egenkontroll i arbeidssituasjonen.

En arbeidsplass er avhengig av en velfungerende vernetjeneste. Verneombudet ivaretar interessene for alle på en arbeidsplass, både ledere og andre ansatte.

Det er viktig at verneombudet settes i stand til å utføre oppgavene sine gjennom tilfredsstillende opplæring, inkludering og ikke minst tilstrekkelig med avsatt tid. Opplæringen bør være gjennom AOF, ut fra fagbevegelsens mål og prinsipper. Forbundet vil arbeide for økt kompetanse og status til verneombudene, slik at de er best mulig rustet til å utføre oppgavene sine.

For fagbevegelsen er det viktig at verneombudet og de tillitsvalgte jobber sammen om å sikre et godt, trygt og verdig arbeidsliv for de ansatte.

Økt press for at de ansatte skal påta seg lange arbeidsvakter er utfordrende med tanke på et forsvarlig arbeidsmiljø.

Påviste belastningsskader og skader etter voldshandlinger må bli registrert som yrkesskade.

Arbeidsmiljøet må inkludere alle og være fritt for alle former for diskriminering, mobbing og trakassering.

Kravet til effektivitet må ikke føre til belastningsskader og ulykker. Man må prioritere forebyggende helsearbeid og må i størst mulig grad unngå at flere og flere må arbeide alene.

Elektronisk overvåking og innsamling av opplysninger om arbeidsfolk øker. Både myndighetskrav, arbeidsgivere og teknologisk utvikling bidrar til det. Samtidig er lovverket dels fragmentert og dels svært vanskelig å forstå. For fagbevegelsen er det viktig at de tillitsvalgte gjennom lovverket får gode verktøy og hjemler til å sikre

arbeidsfolk mot overvåking, og at de får kompetanse til å lage avtaler på den enkelte arbeidsplassen.

Personvernet må bli ivaretatt når mennesker kartlegges og overvåkes i arbeidslivet, og bare kompetente organer og offentlige myndigheter skal ha adgang til denne informasjonen.

AKAN-arbeidet i virksomhetene skal styrkes blant annet gjennom samarbeid med AKAN og gjennom opplæring og skolering av AKAN-kontakter.

Forbundet vil forsvare og forbedre arbeidsmiljøloven og være pådriver for å forbedre HMS-arbeidet i de ulike bransjene. Det innebærer felles HMS-opplæring for arbeidstaker og arbeidsgiver.

HMS må også bli et krav i offentlige anbud og kontrakter.

Forbundet vil

- arbeide for at opplæring av verneombud og medlemmer av arbeidsmiljøutvalg blir mer bransjerettet, med spesiell vekt på de psykososiale miljøfaktorene
- arbeide for at arbeidsforholdene for tillitsvalgte og verneombud styrkes
- arbeide for at IA-avtalen (inkluderende arbeidsliv) skal omfatte så mange bedrifter som mulig
- bidra overfor tillitsvalgte og verneombud slik at intensjonene i den nye IA-avtalen blir gjennomført ute i bedriftene
- oppfordre til at HMS-ansvarlig og bedriftsledelse tilegner seg nødvendig kunnskap om gjeldende lover og regler sammen med verneombud og tillitsvalgte
- arbeide for at sykelønnsordningen ikke forringes, og at trygdeytelsen fortsatt skal være et offentlig ansvar
- arbeide for at ytelsen til uføre blir på dagens nivå, og at den ikke erstattes med en uførestønad som beskattes som arbeidsinntekt
- arbeide for at det ikke innføres en levealdersjustering, da uføre ikke har mulighet til å jobbe lenger for å unngå tapet
- arbeide for at Arbeidstilsynet styrkes slik at det blir i stand til å oppfylle sine revisjons- og kontrollplikter, også når det gjelder nye oppgaver de får ansvar for
- arbeide for at regionale verneombudordningen videreføres i bygge-, anleggs og renholdsbransjen
- se på muligheten for å utvide RVO-ordningen til andre aktuelle bransjer innenfor forbundets organisasjonsområder
- jobbe aktivt for å styrke og videreutvikle arbeidsmiljøloven til det beste for arbeidstakerne

Ytre miljø – klima og miljøendring

Vi kan ikke få best mulig helse og arbeidsmiljø uten å ta hensyn til det ytre miljøet som omgir oss. Fagbevegelsens miljøpolitikk har vært drevet fram for å sikre folks helse, sikkerhet og medbestemmelse i arbeidslivet, men med ansvar også for det ytre miljøet.

Fagbevegelsen må arbeide for at myndighetene legger til rette for et sunt og levedyktig næringsliv som stimulerer til et godt arbeidsmiljø til virksomhetens og de ansattes beste.

For å forebygge langtidsskader og sykdom må man så langt som mulig unngå både kjemikalier og støvpåvirkning i arbeidsforholdet.

Klimaendringer er den største utfordringen menneskeheten står overfor. Det er avgjørende for alt liv på jorda at de kan stoppes, og alle må bidra. Det kreves både nasjonale og internasjonale tiltak.

Vi vil arbeide for et bærekraftig samfunn der velstand ikke utvikles på bekostning av kommende generasjoner gjennom kortsiktig ressursbruk og forurensende aktiviteter. Kampen mot klimaendringer er også en kamp mot fattigdom og for solidaritet med alle mennesker på jorda.

Energiforbruket i verden øker i takt med befolkningsvekst og økt velstandsutvikling. Vi vil at Norge skal satse stort på å utvikle fornybar energi ved hjelp av ny teknologi. Her ligger det muligheter for mange arbeidsplasser i framtida.

For at vi skal få utnyttet en større del av våre gassressurser, må Norge ligge i fremste rekke når det gjelder å få utviklet teknologi til CO₂-fangst. Staten må derfor bidra ytterligere i dette arbeidet.

Det må legges opp til tilskuddsordninger som vil øke satsingen på miljøvennlig energiproduksjon og reduksjon av forurensende utslipp. Man må også arbeide på andre måter for å fremme bruken av fornybare og besparende energikilder som vann, vind, varmepumper, vannbåren varme, bølgekraft, solceller m.m.

Vindmølleproduksjonen av kraft må fortsette, fortrinnsvis i havvindmøllerparker. På en sårbar og unik kyst må man planlegge godt og være bevisst hvor man bygger nye vindmøller.

Modernisering og oppgradering av eldre kraftanlegg og linjenett vil gi store gevinster til både miljø, forbrukere og eiere. I dag blir det i altfor stor grad sløst med våre vann- og strømrressurser. Det tidligere toprissystemet med fastforbruk og overforbruk på strøm burde derfor bli vurdert på nytt.

Selv om vi i dag har fått en reduksjon på CO₂-utslippene fra bilparken, må det framtidige avgiftssystemet tilrettelegges slik at man får en ytterligere reduksjon i klimautslippene. Man må arbeide for at det blir en omlegging i transportsektoren fra fossile drivstoff til fornybare drivstoff. Det må også bygges ut intermodale knutepunkter for at mer gods skal over fra vei til bane og sjø.

Norge må bidra teknologisk og økonomisk til internasjonale klimaforbedringer. Økte investeringer i klima- og miljøvennlige infrastrukturløsninger kan for eksempel gå til jernbane som er tilrettelagt for framtidige høyhastighetstog (opptil 250 kilometer i timen).

For å få en bedre forståelse av sammenhenger må verneombud og tillitsvalgte få

opplæring i og mer ansvar også for det ytre miljøet.

Forbundet vil

- arbeide for at verneombudets myndighetsområde også omfatter det ytre miljøet, og at opplæringen av verneombud styrkes
- arbeide videre med Miljøfyrtårn-sertifisering i landsmøteperioden

Mangfold, likeverd og likestilling

Mangfold og likeverd er nødvendig for å skape et samfunn hvor det er plass til alle, uavhengig av kulturell bakgrunn, funksjonsevne og arbeidsevne.

Forbundets mål for likestillingsarbeidet er å motarbeide alle former for negativ forskjellsbehandling av mennesker på bakgrunn av kjønn, seksuell legning, etnisitet, religion og livssyn. Fagbevegelsen må samarbeide på tvers av forbundsgrensene og med aktuelle organisasjoner for å få oppmerksomhet om saken og størst mulig gjennomslagskraft.

Norsk fagbevegelse har få tillitsvalgte med minoritetsbakgrunn og få unge tillitsvalgte. Mangfoldet i medlemsmassen må gjenspeiles bedre i organisasjonen. Forbundet må legge til rette for kurs hvor medlemmene får kunnskap om og forståelse for likestillingsarbeid.

Internasjonalt arbeid

Fagbevegelsen er internasjonal av natur, og den har sterke tradisjoner i internasjonalt solidaritetsarbeid og samarbeid over landegrensene. Det vises best når faglige og demokratiske rettigheter for enkeltmennesker trues og blir møtt med solidarisk støtte fra fagbevegelsen verden over.

Fagbevegelsen må intensivere sitt internasjonale engasjement for å fremme faglige demokratiske rettigheter på tvers av landegrensene. Vi må opprette nettverk på alle nivåer i organisasjonene, videreutvikle internasjonale faglige minstestandarder og utvikle samarbeid for å oppnå nye sosiale goder og en mer rettferdig fordeling. Forbundet må medvirke til å utvikle internasjonale regelverk for å bekjempe sosial dumping over landegrensene. Gjennom internasjonale faglige organisasjoner må vi i tillegg støtte initiativer og aksjoner som fremmer praktisk solidaritetsarbeid, og motarbeide rasisme og fremmedfrykt i enhver form.

Fagbevegelsen må arbeide for etiske og rettferdige internasjonale handelsregler, og for at sosiale minstestandarder og miljøklausuler blir inkludert i internasjonale handelsavtaler.

Forbundet må opprettholde og styrke deltakelsen i de faglige internasjonale sammenslutningene vi er tilsluttet, og støtte arbeidstakere verden over i arbeidet for grunnleggende faglige og demokratiske rettigheter og for fred og nedrustning.

Kampen mot barne- og slavearbeid, menneskehandel og seksuell utnyttelse av kvinner og barn må støttes.

Forbundet vil motarbeide og ta avstand fra land som okkuperer andre land og bryter menneskerettighetene.

Forbundet vil bidra til kjennskap og praktisering av ILO-konvensjonene gjennom å være en aktiv pådriver for at flest mulig land tiltrer dem. ILO-konvensjon 176 er viktig for forebyggende helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i bergindustrien globalt.

Forbundet er aktivt involvert i følgende internasjonale organisasjoner:

BWI	Building and Wood Workers' International
EFBWW	European Federation of Building and Wood Workers
NBTF	Nordisk Bygg- og Trearbeiderføderasjon
IndustriALL	Global Union
IndustriALL	European Trade Union
PSI	Public Services International
EPSU	European Federation of Public Service Unions
NOFS	Nordens Offentliganställdas Fackliga Samorganisation
SUN	Service- og Tjenestebansjens Union i Norden
UNI	Union Network International
UNI Europa	Union Network International Europe

Forbundet vil

- gjennom internasjonale faglige organisasjoner støtte initiativer og aksjoner som fremmer praktisk faglig solidaritetsarbeid
- bekjempe sosial dumping, også over landegrensene

Næringspolitikk

Et sterkt og moderne næringsliv er en forutsetning for sysselsetting og verdiskaping. Her i landet kjennetegnes næringsstrukturen av blant annet for lite videreføring av norske ressurser. Sårbarheten overfor svingninger i markedene er stor. En større grad av industriell bearbeiding må derfor være et prioritert mål.

Det må avsettes betydelige midler til forskning, nyskaping, produktutvikling og virksomhetsetablering og til å styrke utviklingen av ny miljøteknologi.

Forutsigbarhet og stabile rammevilkår står sentralt hvis næringslivet skal være villig til å satse i Norge. Langsiktige og konkurransedyktige rammevilkår er god distriktspolitikk. Det er samtidig viktig å sikre et balansert, variert og langsiktig eierskap i næringslivet. Her må Staten bidra, også gjennom offentlig eierskap. Det er bekymringsfullt det som blir varslet i den sittende regjeringens eierskapsmelding. Utsalg av flere statlige selskaper skaper usikkerhet om arbeidsplasser og fratrar fellesskapet store inntekter, som i stedet går privat utbytte.

Det er en forutsetning for å skape nye arbeidsplasser at man satser på grunnforskning og forskning med langsiktig perspektiv. Det gjelder arbeidsplasser i

industrien, servicesektoren og øvrig næringsvirksomhet. Et eksempel på dette kan være et ressurscenter for mineralleting og bergprosjektering.

Bergindustrien er en viktig distriktsnæring. Forekomstene og følgelig bedriftene er spredt over hele Norge og skaper derfor grunnlag for bosetting og sysselsetting i distriktene. Også LOs nordområdeutvalg har understreket dette. Råstoffene som kommer fra denne næringen, er viktige for at også kommende generasjoner skal få en god levestandard. Utvinnings-rettighetene til råstoffene må i hovedsak sikres norsk eierskap.

Europa forbruker om lag 20 prosent av råstoffene fra verdens produksjon av malmer og mineraler, mens bare 4 prosent utvinnes i Europa. Undersøkelser viser at Norge har et betydelig potensial for økt mineralutvinning i årene som kommer. Det må snarest etableres et norsk ressurscenter for prospektering med midler fra blant annet Innovasjon Norge. Til sentret må det være knyttet fagkyndige innenfor geologi, gruveteknikk og økonomi. Disse spesialistene må blant annet kunne vurdere faglig om man skal etablere nye virksomheter.

Senteret bør opprettes i tilknytning til utdanningsinstitusjoner innenfor bergindustrien. Det må kartlegge landets mineralressurser, arbeide for å få gjeninnført offentlige ordninger som stimulerer til leteaktivitet etter mineralressurser på land, og arbeide aktivt for utvinning på eksisterende forekomster.

Kull som energikilde er en nødvendig ressurs som verden trenger i lang tid framover. Det må derfor også satses ytterligere på å finne gode nok renseprosesser for CO₂-fangst. Kull-utvinning er med på å opprettholde norsk suverenitet og bosetting på Svalbard, og videre drift er derfor viktig for hele samfunnet der. Det henvises til vedtektenes § 2-14.

Næringspolitikk handler ikke bare om industriarbeidsplasser. I dagens samfunn utføres stadig flere arbeidsoppgaver i ulike servicebedrifter.

Privat tjenesteytende sektor er blitt en stor og viktig del av forbundets organisasjonsområde, som for LO som helhet. I denne sektoren er det ikke samme tradisjon for fagorganisering som i industrien og det offentlige.

Her er det mange gode arbeidsplasser, men bransjene er sårbare for useriøse arbeidsgivere som tilbyr dårlige arbeidsforhold og utnytter arbeidsfolk på ulike måter. På den måten er de med på å skape et dårlig omdømme for sektoren.

Både bedriftene, myndighetene og fagbevegelsen må bidra til at også disse arbeidsplassene tilbyr trygge jobber og anstendige lønns- og arbeidsvilkår som fremmer god næringspolitikk og gode levevilkår.

Sektoren er viktig del av norsk næringsliv og fagbevegelsen må derfor bidra til at arbeidsplassene her er gode og trygge med anstendige lønns- og arbeidsvilkår.

En god og landsdekkende næringspolitikk er også avhengig av et velfungerende og godt utbygd samferdselsnett. Her ligger det mange uløste oppgaver innenfor både jernbane, vei, farleder og luftfart.

Full sysselsetting er avhengig blant annet av hvordan offentlige ressurser brukes. For forbundet er det avgjørende at ressursene utnyttes effektivt så folk kan få de samme tilbudene uavhengig av bosted. Et godt offentlig servicetilbud skal være tilgjengelig over hele landet til lik pris og kvalitet.

Norge må ha en sterkt utbygd offentlig sektor med etater som kan brukes som korrektiv overfor frie markedskrefter. Det må føres en utbyttepolitikk som gir de statseide selskapene forutsigbare muligheter til god industriell utvikling ved oppbygging av egenkapital og investeringer. Utbytte må ikke være et verktøy for å få statsbudsjettet i balanse.

Forbundet vil at vi skal bygge ut og modernisere linjenett og kraftanlegg og videreføre naturgass til flere deler av landet. Videre utbygging av olje- og gassressursene i Nord-Norge må skje ut fra resultatene av konsekvensutredninger.

Videre må det avsettes betydelige midler til forskning, nyskaping, produktutvikling og virksomhetsetablering, og utviklingen av ny miljøteknologi må styrkes.

Forbundet vil bekjempe alle former for svart økonomi og sikre gjennom lovverket at offentlig og privat virksomhet bruker firmaer med ordnede lønns- og avtalevilkår. Offentlige etater må etterleve landsomfattende tariffavtaler og ILO-konvensjonens bestemmelser om ordnede lønns- og arbeidsvilkår hos leverandører ved anskaffelse av varer og tjenester.

Forbundet vil

- få kartlagt landets mineralressurser og arbeide for å gjeninnføre offentlige ordninger som får opp leteaktiviteten etter mineralressurser på land og til havs
- bekjempe alle former for svart økonomi og arbeidslivskriminalitet, og sikre gjennom lovverket at offentlig og privat virksomhet bruker firmaer med ordnede lønns- og avtalevilkår
- arbeide for at offentlige etater må etterleve landsomfattende tariffavtaler og ILO-konvensjonens bestemmelser om ordnede lønns- og arbeidsvilkår hos leverandører ved anskaffelse av varer og tjenester
- arbeide for lik lønn for likt arbeid
- initiere bransjesamarbeid i de bransjene vi har tariffavtaler for, og gjennom partssamarbeid legge til rette for god og sunn utvikling av bransjene
- arbeide for at det stilles krav om minimumsandel av lærlinger ved offentlige anbudsutlysninger
- arbeide for at ordninger med arbeidsavklaringspenger og praksis i bedrifter der NAV bidrar, ikke kan kunne utnyttes av arbeidsgivere som ønsker billig arbeidskraft

Tariffpolitisk arbeid

Bedring av lønns- og arbeidsvilkår og verdighet er en bærebjelke i forbundets arbeid.

Fra tusenårsskiftet og fram til i dag har de aller fleste arbeidstakere fått en reallønnsvekst, men forskjellene mellom dem med lavest og dem med høyest inntekt øker. Lønnsforskjellen mellom kvinner og menn i sammenlignbare jobber er stor, og

kvinnene er sterkt underrepresentert i ledende stillinger. De økende inntektsforskjellene i samfunnet og bedriftene rokker ved viktige likhetsprinsipper, som er en bærebjelke i den norske samfunnsmodellen. Et viktig mål vil være å sikre en lav- og likelønnsprofil i framtidens lønnsoppgjør. Forbundet vil at overenskomstene i lavlønnsyrker blir likt med gjennomsnittet i industrien, videre at overenskomster innenfor små områder også omfatter gode ubekvemstillegg.

Stoltenberg II-regjeringen satte i 2012 ned et offentlig utvalg som fikk i mandat å vurdere frontfagsmodellen. Holden-utvalget sluttet opp om denne modellen og så ikke behov for å endre sammensetningen av frontfaget. Det er viktig å følge med på om lønnsutviklingen til medlemmene våre blir ivaretatt i frontfagsmodellen, blant annet om modellen fører til den ønskede lønnsutjevningen mellom grupper og kjønn.

Arbeidstids- og innarbeidingsordningene er under press, og skillet mellom arbeid og fritid viskes ut. Markedskreftene og forbrukersamfunnet driver fram at servicetjenestene hele tiden skal bli mer tilgjengelige. Arbeidsgiversiden krever stadig mer fleksible arbeidstids- og innarbeidingsordninger og presser på for å flytte både lønns- og arbeidstidsspørsmål fra kollektive til individuelle avtaler.

Intensjonen bak ny pensjonsreform er å få flere til å stå lenger i arbeid. De som taper på reformen, er de med lav lønn og de som jobber deltid eller har belastende yrker. Kampen for en verdig avslutning på arbeidslivet vil derfor være et krav ved kommende lønnsoppgjør.

Det er en utfordring at mange bedrifter og dermed våre motparter spekulerer i så billig tariffavtale som mulig. I framtidige lønnsoppgjør må vi derfor legge vekt på klare omfangsbestemmelser i overenskomstene. Arbeidets art, og ikke hvor bedriften er medlem, må være avgjørende når man inngår tariffavtale.

Mange av våre yrkesgrupper er avhengige av at arbeidsgiveren vinner anbud for at de skal ha en jobb å gå til. For å oppnå en forutsigbarhet for medlemmene må forbundet arbeide for at man ivaretar rettigheter ved virksomhetsoverdragelser, og at det skal tillegges vekt når man velger ny leverandør. Arbeidstakeren må sikres retten til å beholde jobben uavhengig av hvem som er arbeidsgiver.

Det er viktig at lønnsbetingelser gjelder for både organiserte og uorganiserte. På den måten unngår man å legge opp til konkurransevridning og fordeler for uorganiserte bedrifter i anbudsutsatte bransjer. Forbundet vil jobbe for at medlemmene får bedre velferdsgoder enn de uorganiserte, blant annet ved at LO–NHO-ordningene bare skal gjelde for medlemmer.

Forbundet vil

- arbeide for at det skal innføres full fradragsrett for fagforeningskontingent, og arbeide for større skattefradrag/bunnfradrag for arbeidsreiser/pendling
- arbeide for at lavlønnsgarantien beholdes og videreutvikles
- arbeide for å videreutvikle frontfagsmodellen, med tanke på å ivareta lavtlønnsgruppene våre
- fortsatt arbeide for å bevare fleksibel pensjonsalder med fulle rettigheter, med mulighet for lavere grense for dem som har særlig belastende yrker

Samferdsel

Nasjonal transportplan 2014 - 2025 legger opp til å styrke utbyggingen og vedlikeholdet av samfunnets infrastruktur. Dermed legger den også opp til en kraftig satsing på samferdsel i hele landet.

En slik plan er en viktig forutsetning for framtidig verdiskaping, sysselsetting, bosetting og god næringsutvikling både i distriktene og i sentrale deler av landet. Det er viktig for forbundets medlemmer at man satser på bedre veinett, jernbane, farleder, havner og luftfart. Gode finansieringsformer, økt sikkerhet og satsing på miljøvennlig infrastruktur er noen av forutsetningene for et bedre miljø, økt næringsutvikling og økt sysselsetting. Troms og Finnmark må tilknyttes det nordiske jernbanenettet.

Det må satses på transportsystemer som ivaretar miljøet. Eksempler på dette er raskere tog og at en større del av godstransporten går på skinner og sjø. Arbeidet med Nord-Norge-banen fra Fauske og nordover må forseres. Aktivitetene i nordområdene øker, og presset på veisystemet blir større. Mer gods fraktes på veien, vogntogtrafikken øker mer og mer, belastningen på veiene blir større, og trafikkfaren forverres. Forurensningene blir med dette større, noe som igjen forverrer klima og miljø.

Forbundet må arbeide for elektrifisering av gjenstående banestrekninger og følge opp LOs kongressvedtak om ulike prosjekter. Det gjelder blant annet gassdrift, som er et godt alternativ til fossilt brennstoff på landets ferger. Vi må også arbeide videre med muligheter for framtidig batteridrift på innenlandsferger.

Norsk Arbeidsmandsforbund må arbeide for at konteinerbåtruten mellom Bodø og Finnmark blir gjenopprettet. Vi må også kjempe for at staten om nødvendig går inn med midler i en oppstartsfasen.

Disse tiltakene for å få transporten fra vei til sjø er sterke ønskelige fra et miljømessig synspunkt. De vil gi en betydelig reduksjon av tungtransport på E6 nordover, i størrelsesorden 6000 – 8000 vogntog per år.

Sjøsikkerhetstjenesten, slepebåttjenesten og oljevernberedskapen langs kysten må styrkes og opprettholdes. Forbundet må være pådriver for å få realisert bygging av Stad skipstunnel. Vi må dessuten vurdere ulike tiltak for å forbedre sjøtransportens konkurransevne. Det omfatter blant annet å arbeide for intermodale havner med god tilknytning til bane og vei, og å redusere de samlede gebyrene og avgiftene slik at man kan få hyppige anløp med god punktlighet.

Det må satses mer på å få redusert det store etterslepet i vedlikehold på vei og bane. Formålet er blant annet å forebygge stenging av bruer og nedklassifisering av veier. Særlig viktig er oppgraderingen av stamveinettet.

I kommende perioder må man øremerke midler til å forebygge flom og ras, slik at man sparer menneskeliv og ressurser. Arbeidet med trafikkisikkerhet må forsterkes så man får ned antall hardt skadde og drepte.

Forbundet må arbeide for at samferdselsprosjekter på sikt skal bli offentlig fullfinansiert. Det er viktig at prosjektene er fullfinansiert fra første stund, og anlegg med offentlig–privat samarbeid (OPS) bør unngås blant annet på grunn av merkostnader.

Forbundet vil

- arbeide for at det satses på samferdsel i form av en sterk oppgradering av jernbane, veinett, farleder og havner og et bedre tilgjengelig kollektivsystem; bedre samferdselssystemer vil være til samfunnets og enkeltmenneskets beste, også på tvers av landegrensene
- arbeide for at det satses sterkt på forebyggende arbeid innenfor flom og ras slik at menneskeliv og ressurser blir spart.
- arbeide for at man får redusert vedlikeholdsetterslepet på vei og bane, og for at man forsterker trafiksikkerhetsarbeidet
- arbeide for en vesentlig oppgradering av olje- og brannberedskapen langs kysten; må være det offentliges ansvar og i offentlig regi
- være pådriver for å få realisert bygging av Stad skipstunnel